

המועצה הלאומית לכלכלה
משרד ראש הממשלה

מאפייני התלמידים-בנים
בחינוך היסודי הממלכתי-חרדי
והמשך דרכם במערכת החינוך

יוני 2024

נעם זוסמן, בנק ישראל
אברהם זופניק, המועצה הלאומית לכלכלה

רקע

- ◀ חלקם של ילדי כיתה א' החרדים עומד כיום על כחמישית וצפוי לגדול למחצית בשנת 2065.
- ◀ עד שנת 2013 כל החינוך החרדי היסודי בארץ היה לא ממלכתי ובעלות פרטית של עמותות.
- ◀ היקף חובת לימודי הליבה והלימודים בפועל בקרב הבנים בחינוך החרדי היסודי מצומצם, ובחינוך העל-יסודי רובם המכריע לומדים בישיבות קטנות, בהן מתקיימים רק לימודי קודש.
- ◀ בשנת הלימודים תשע"ד (2013/14) הקים משרד החינוך מסגרת חדשה בשם חינוך ממלכתי-חרדי (ממ"ח).
- ◀ בשנת 2022 נמנו עם הממ"ח גני ילדים ו-73 בתי ספר יסודיים בהם כ-10,300 תלמידי כיתות א'-ח', כ-60% מהם בנים.
- ◀ שיעור התלמידים הבנים בחינוך היסודי הממ"ח הגיע לכ-4% מכלל הבנים בחינוך החרדי היסודי.
- ◀ ניתן לחלק את בתי הספר הממ"ח לשלושה זרמים: חרדי, חב"ד וחרדי-לאומי (חרד"ל).
בזרם החרדי למדו בשנת 2022 כמחצית מהתלמידים ובזרם חב"ד כשליש.
המחקר מקיף את כל החינוך היסודי הממ"ח לבנים, בדגש על הזרם החרדי.

הקמת החינוך הממלכתי-חרדי והחסמים להתרחבותו

◀ בשנת הלימודים תשע"ד (2013/14) הקים משרד החינוך מסגרת חדשה בשם חינוך ממלכתי-חרדי (ממ"ח).

◀ בממ"ח נהוגים אותם כללים כמו בחינוך הממלכתי-רשמי בתחומים הבאים: היקף ורמת לימודי הליבה, תוכניות העשרה, הפיקוח הפדגוגי של משרד החינוך ומדידה והערכה בית-ספרית חיצונית (מיצ"ב ואסי"ף), הפיקוח המינהלי, תנאי ההעסקה והשכר של המנהלים והמורים, כללי התקצוב ועוד.

◀ מהספרות עולה כי קיימים חסמים רבים להתרחבות הממ"ח:

○ הממ"ח לא הוסדר בחקיקה ראשית, ורק בנובמבר 2022 פורסם לראשונה חוזר מנכ"ל משרד החינוך המסדיר את מעמדו ואת אופן פעילותו (לרבות תוכניות הלימודים).

○ חלק מהרשויות המקומיות מערימות קשיים על פתיחת בתי ספר ממ"ח משיקולים שונים.

○ מחסור במורים חרדים בעלי השכלה נדרשת במקצועות חול (למשל אנגלית, מתמטיקה ומדעים), ובספרי לימוד התואמים לצורכי הבנים החרדי.

○ מחסור במבני ציבור.

○ חשש מתגובת נגד של הקהילה ליוזמי הקמת בתי ספר ממ"ח והמצטרפים אליהם.

○ התנגדות מצד עמותות בחינוך החרדי האחר, הנובעת כנראה גם מהחשש מאובדן תקציבים עם המעבר של תלמידים לממ"ח.

◀ הסרת החסמים בצד ההיצע צפויה, כפי הנראה, להוביל לגידול משמעותי במספר התלמידים בממ"ח.

שאלות המחקר, האוכלוסייה ומקורות הנתונים

- ◀ המחקר בוחן לראשונה את המאפיינים הדמוגרפיים-חברתיים-כלכליים של התלמידים הבנים בחינוך היסודי הממ"ח, ואת המשך דרכם בחינוך העל-יסודי ובישיבות גדולות.
- ◀ אוכלוסיית המחקר כוללת את כל הגברים החרדים ילידי 1995 עד 2017, המונים כ-490 אלף איש, להם צורפו הוריהם, אחיהם ואחיותיהם.
- ◀ מסד הנתונים מסתמך על מגוון קבצים מינהליים המכסים ברובם את התקופה עד 2021, הכוללים בין היתר את הבאים:
  - מרשם התושבים
  - תלמידים ובתי ספר
  - בחינות בגרות
  - ישיבות גדולות וכוללים
  - מרשם הדתיות
  - מרשם ההשכלה
  - תעסוקה ושכר של שכירים ועצמאים
  - ציונים במבחני מיצ"ב ואסי"ף
  - מורים

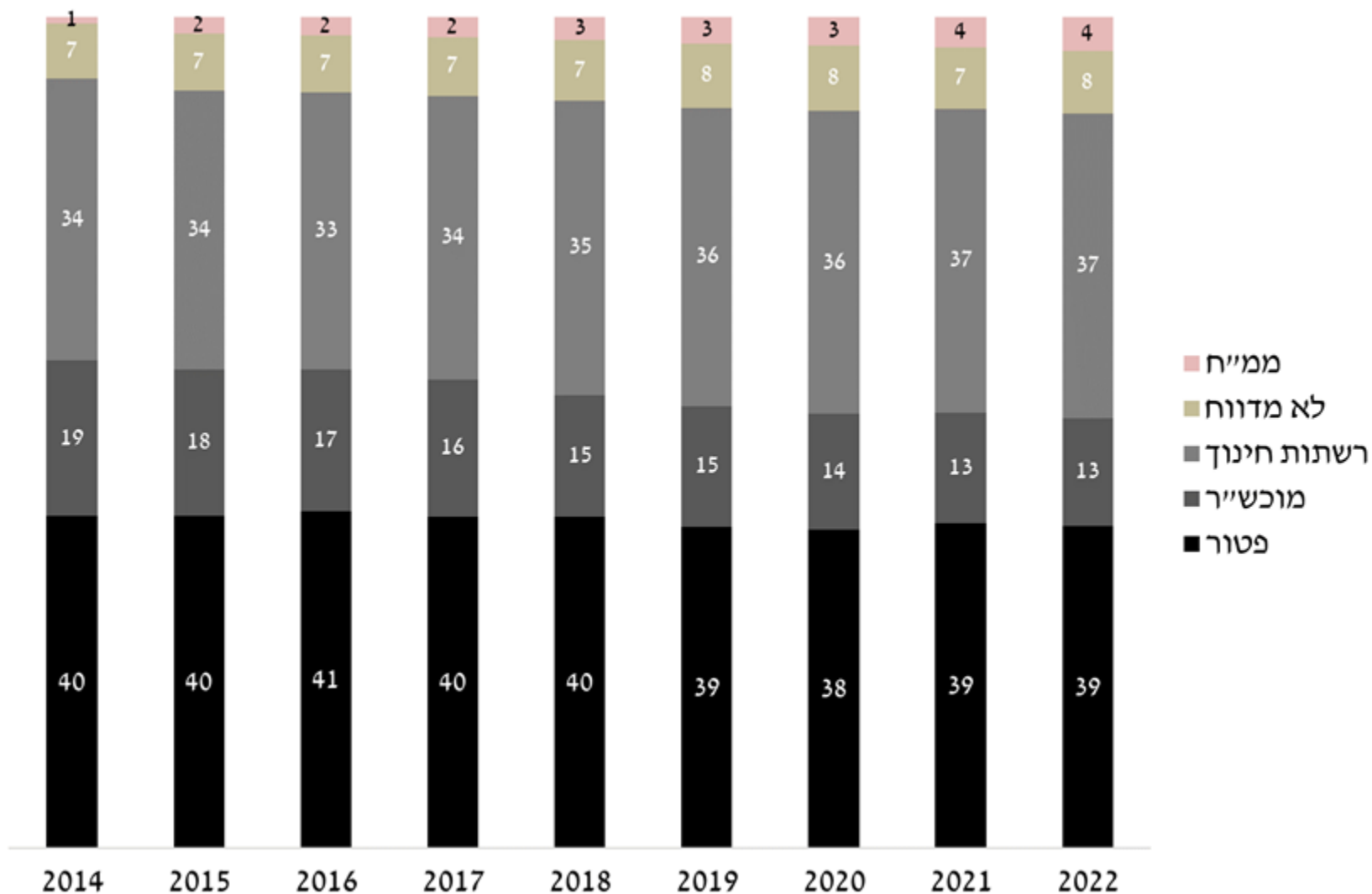

ממצאים

תלמידים ובתי ספר בממ"ח

התפלגות התלמידים-בנים בחינוך החרדי היסודי לפי סוג חינוך, 2014–2022 (%)

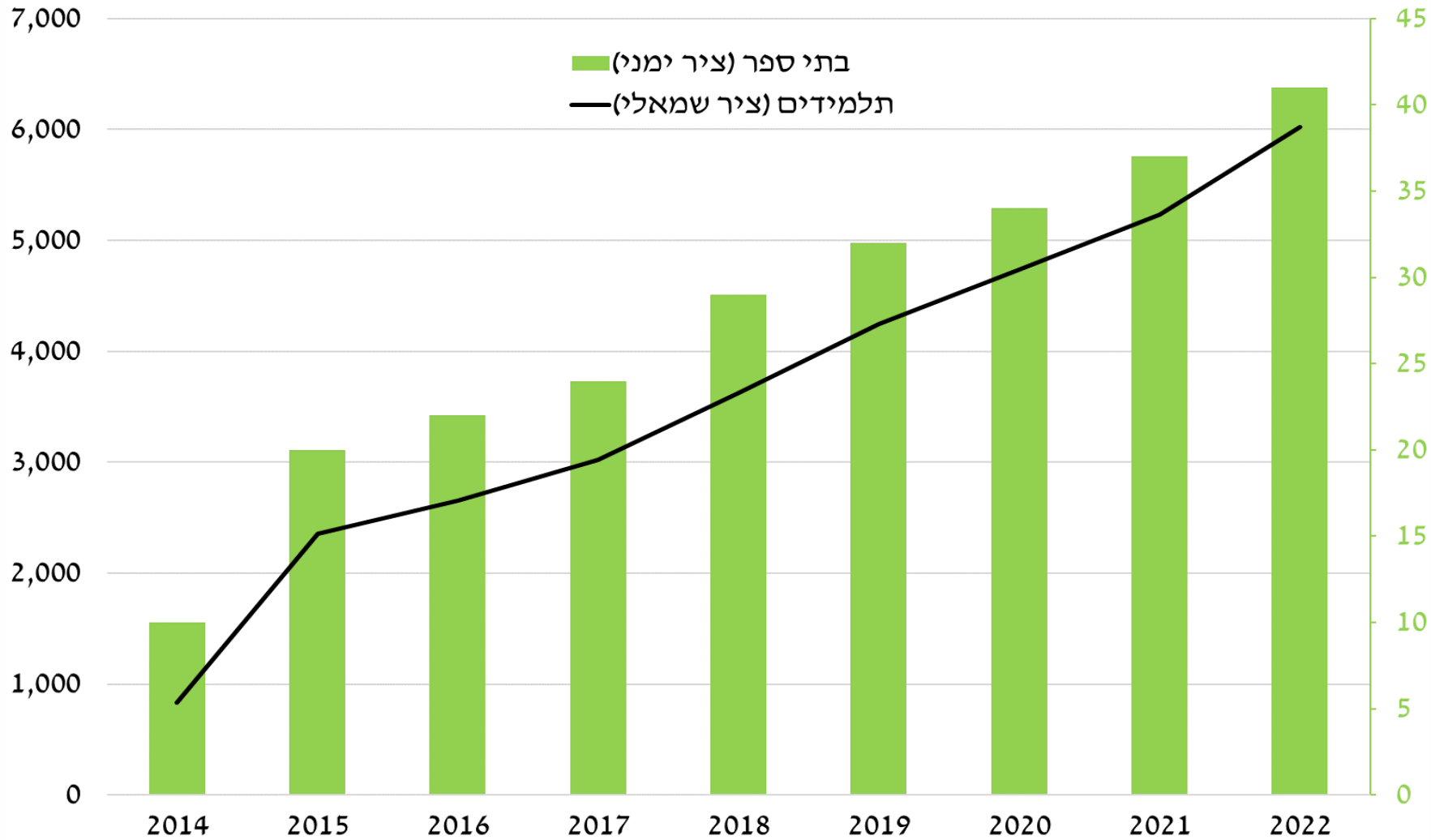

מגמת ירידה בחלקם של
התלמידים במוכש"ר
ועלייה ברשתות החינוך

מספרי התלמידים-בנים ובתי הספר בחינוך יסודי ממ"ח, 2022–2014

המועצה הלאומית לכלכלה
משרד ראש הממשלה

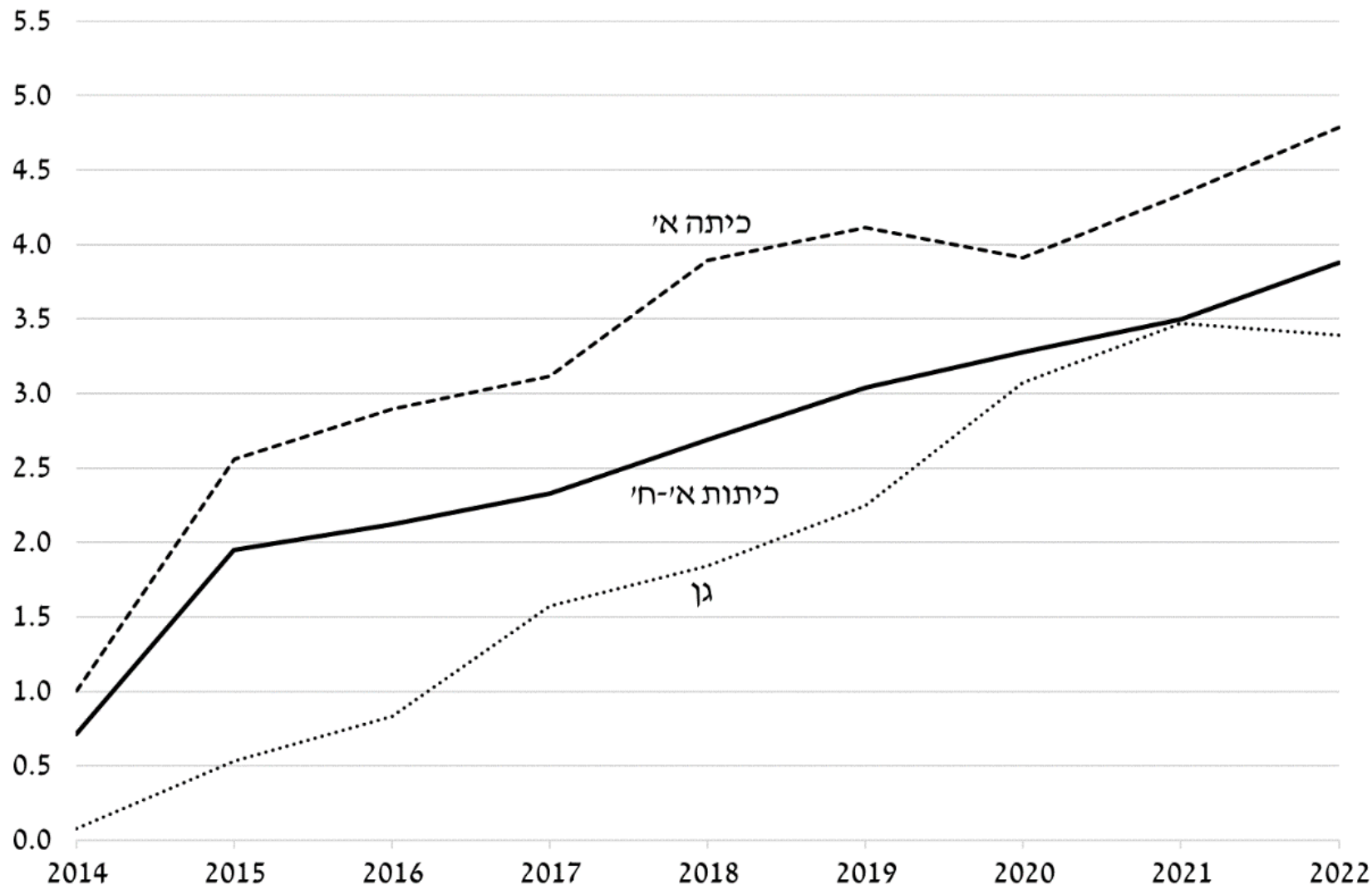

יותר מהכפלה במספרי
התלמידים ובתי הספר
בשנים 2022–2015

שיעורי התלמידים-בנים בממ"ח מכלל התלמידים-בנים בחינוך החרדי, 2014–2022 (%)

המועצה הלאומית לכלכלה
משרד ראש הממשלה

הכפלה בשיעורי התלמידים
הבנים בממ"ח מסך התלמידים
הבנים בחינוך החרדי היסודי
בשנים 2015–2022

מספרי ושיעורי התלמידים-בנים בחינוך יסודי ממ"ח לפי הזרם

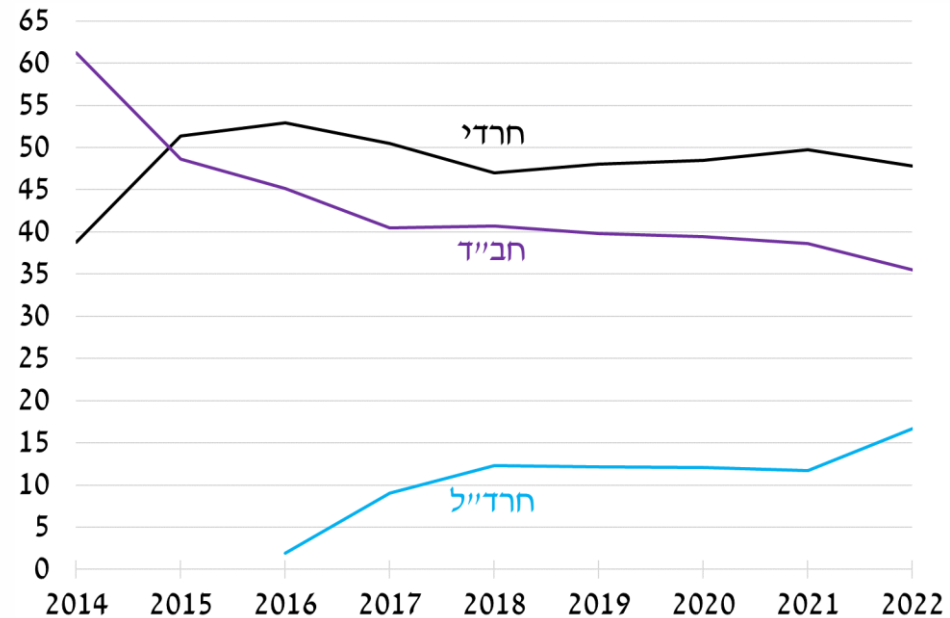
2022–2014

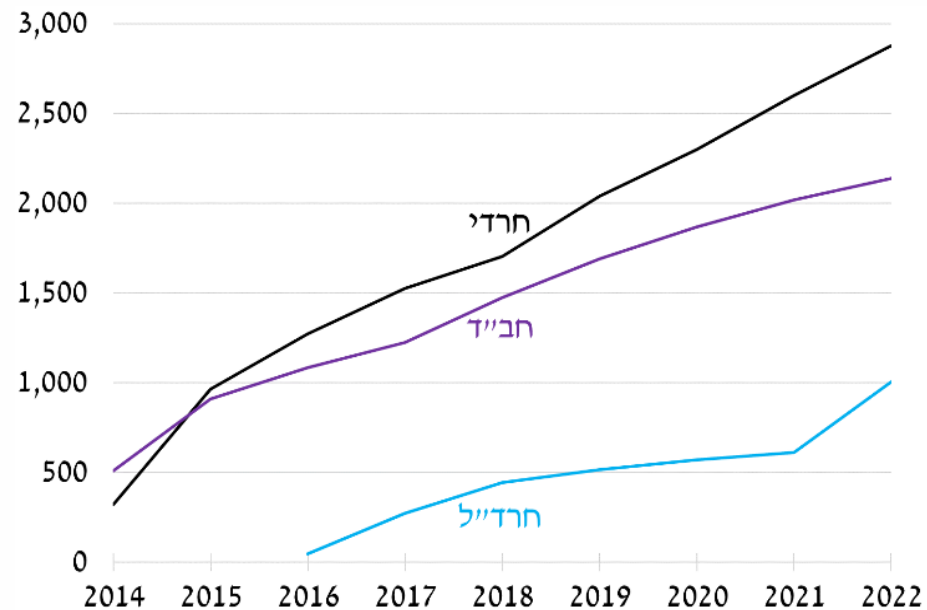
המועצה הלאומית לכלכלה
משרד ראש הממשלה

שיעור התלמידים (%)

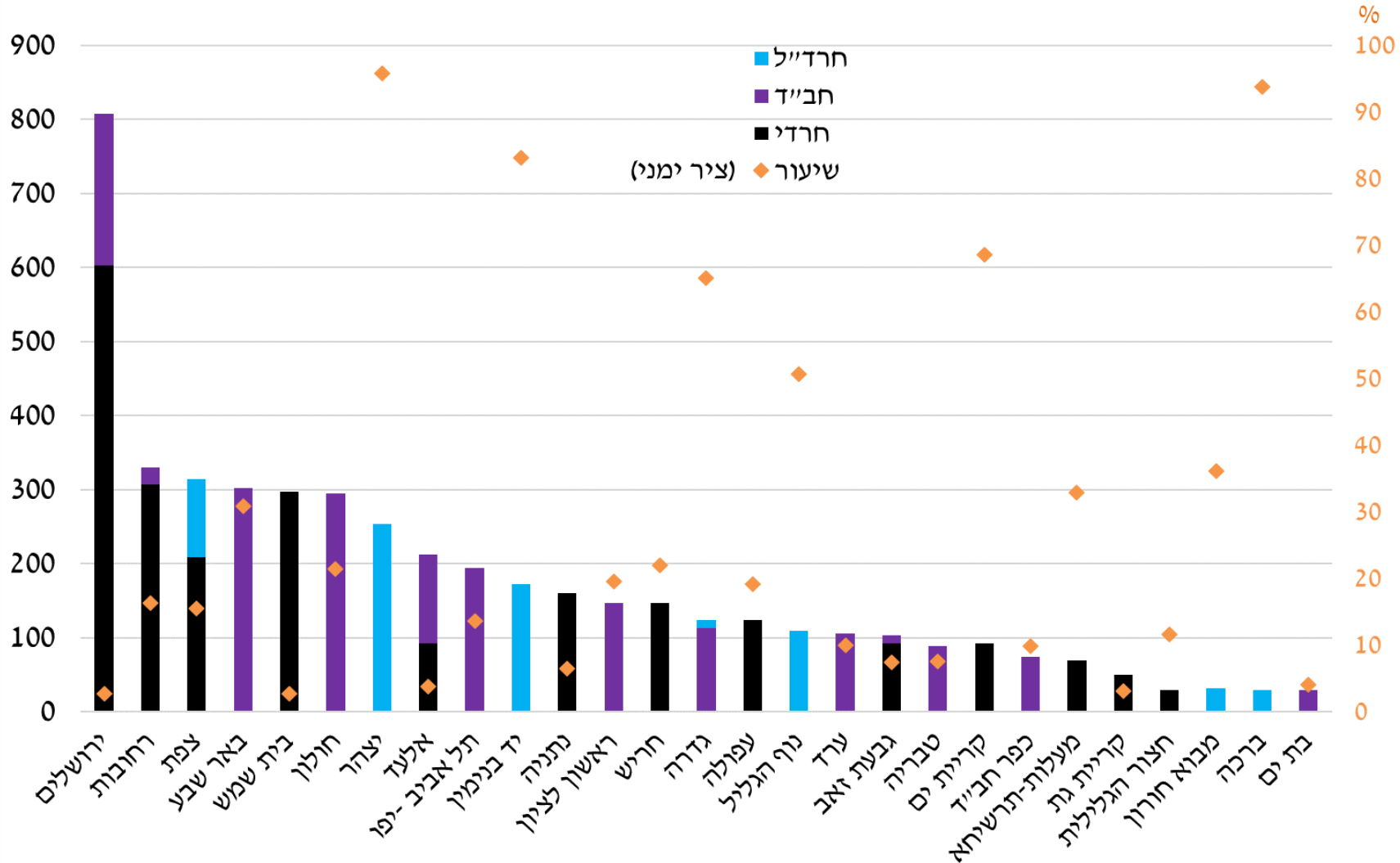
מספר התלמידים

הזרם החרדי גדל בקצב מהיר יחסית

הזרם החרדי מהווה כ-48% מתלמידי הממ"ח וחב"ד כ-35%

מספר התלמידים-בנים בחינוך יסודי ממ"ח לפי ישוב מגוריהם והזרם, ושיעור התלמידים בממ"ח מסך התלמידים בחינוך החרדי היסודי, 2022

ביישובים עם אוכלוסייה חרדית גדולה שיעור תלמידי הממ"ח מהתלמידים בחינוך החרדי נמוך מאוד

ביישובים חרדיים לרוב אין תלמידים בממ"ח

באיור מוצגים יישובים שמתגוררים בהם לפחות 30 תלמידים שלומדים בחינוך הממ"ח.

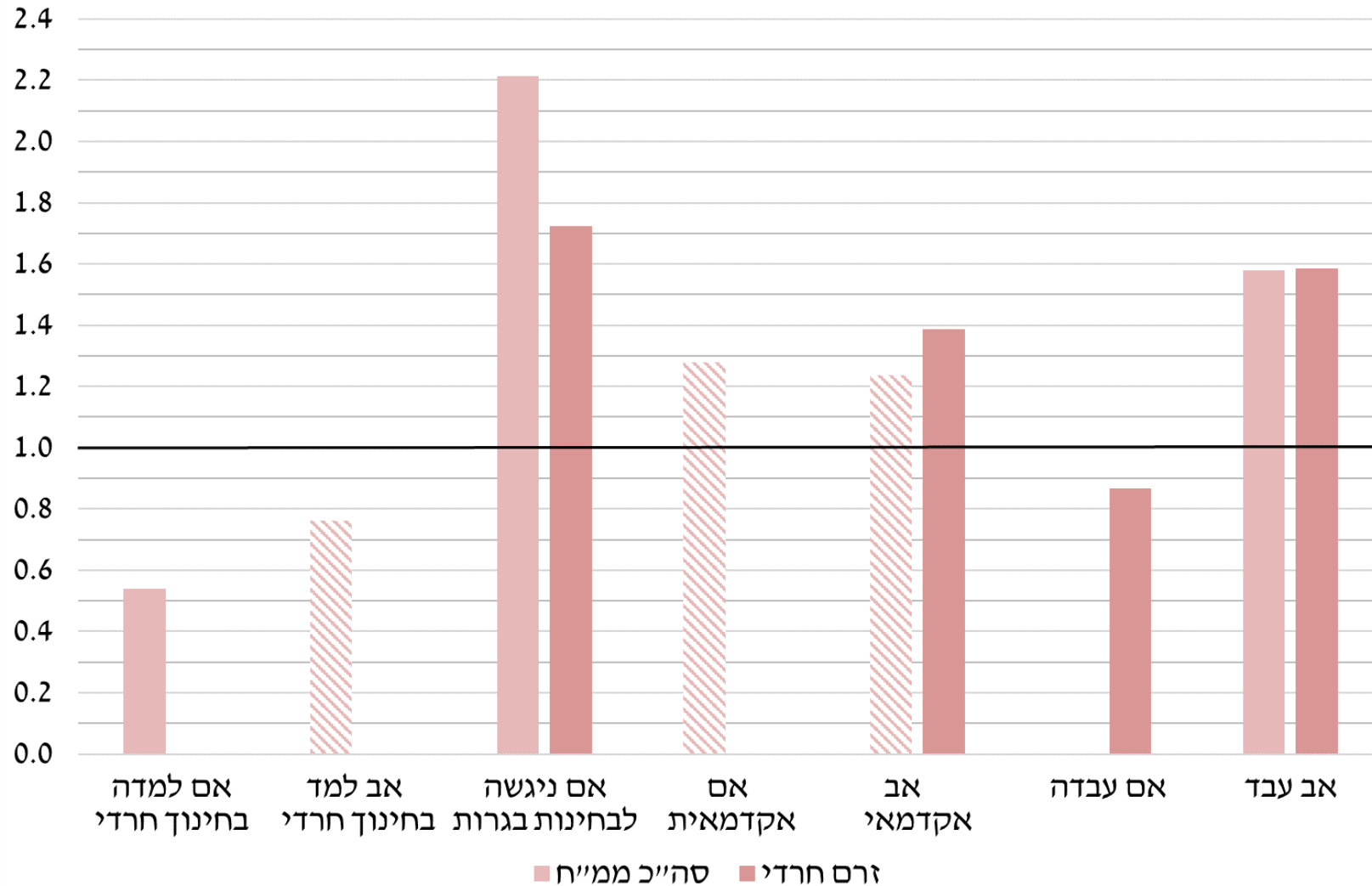

ממצאים

מאפיינים דמוגרפיים-חברתיים-כלכליים
של התלמידים בממ"ח

יחס הסיכויים ללמוד בכיתה א' בממ"ח, 2015–2022

חינוך חרדי של ההורים
מתואם שלילית עם
הסיכוי ללמוד בממ"ח,
ואילו חינוך לא-תורני
שלהם ותעסוקה של האב
מתואמים חיובית

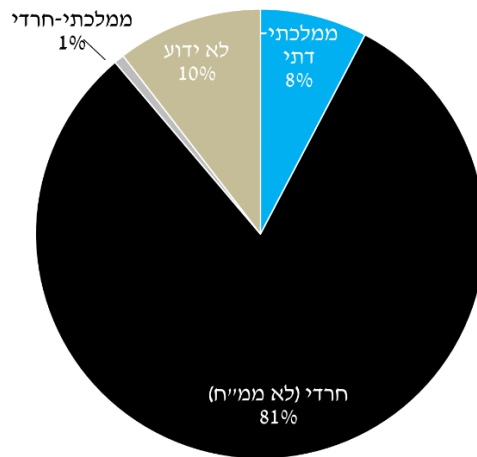
ממצאים

סוג החינוך הקודם של המצטרפים לממ"ח

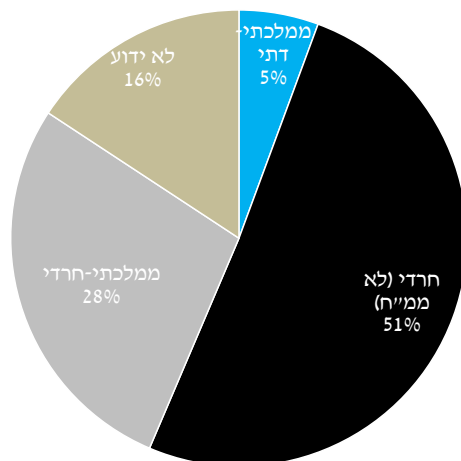
שנכנסו לכיתה א' לפי סוג החינוך בכיתה א', ממוצע 2015–2022

החינוך החרדי ללא ממ"ח

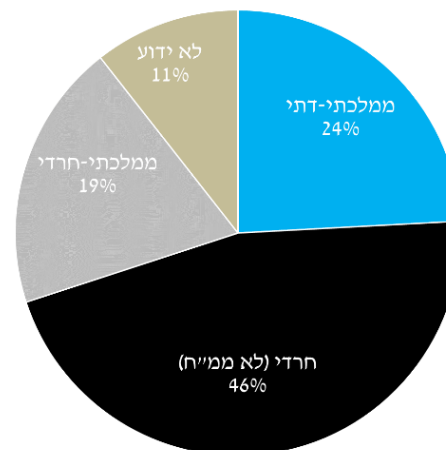

חלק הארי מתלמידי כיתה א'
אי בממ"ח הגיעו מגני ילדים חרדיים

זרם חרדי בממ"ח (ללא חב"ד וחרד"ל)

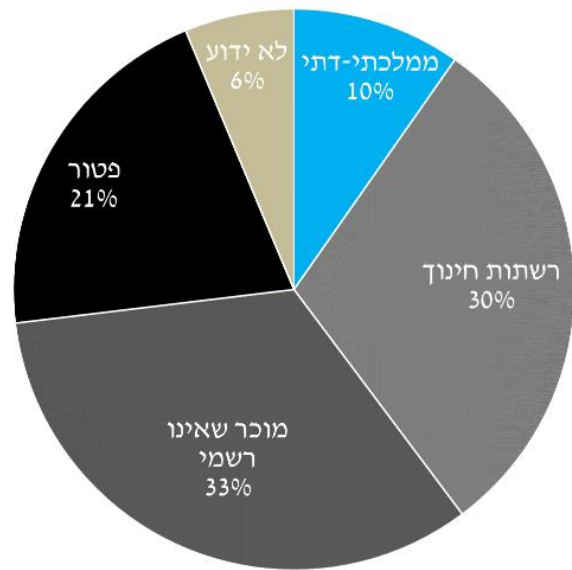
ממ"ח

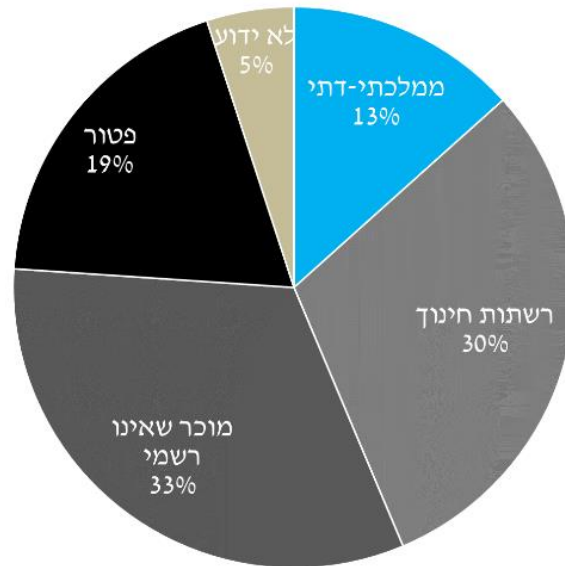
שיעור משמעותי הגיעו מגני ממ"ח

התפלגות סוגי החינוך בכיתה הקודמת של התלמידים-בנים המצטרפים בכיתות ב'-ח' לממ"ח, לפי זרם הממ"ח, ממוצע 2015–2022

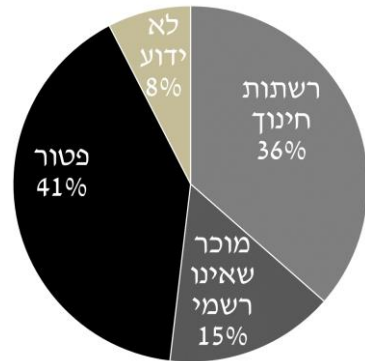
זרם חרדי בממ"ח (ללא חב"ד וחרד"ל)

ממ"ח

התפלגות סוגי החינוך החרדי (ללא ממ"ח)

גם חלק הארי מהתלמידים המצטרפים לממ"ח לאחר כיתה א' למדו קודם לכן בחינוך החרדי (שיעור גבוה יחסית למוכר שאינו רשמי ונמוך לפטור)

מכאן שהממ"ח חלופי לחינוך החרדי האחר

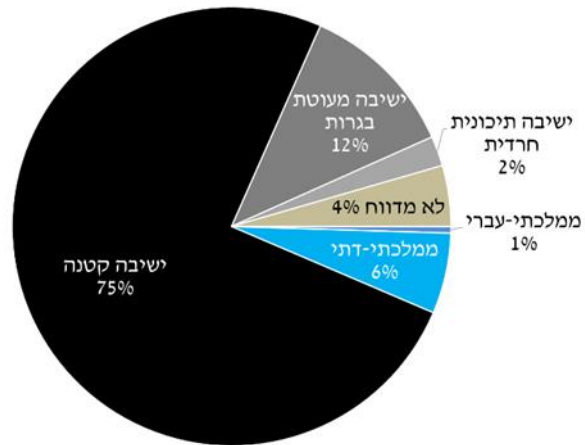
ממצאים

המשך לימודים לאחר כיתה ח'

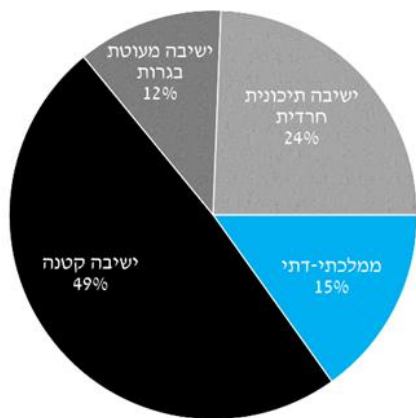
התפלגות סוגי החינוך של התלמידים-בנים בכיתה ט' לפי סוג החינוך בכיתה ח', ממוצע 2015–2022

החינוך החרדי ללא ממ"ח

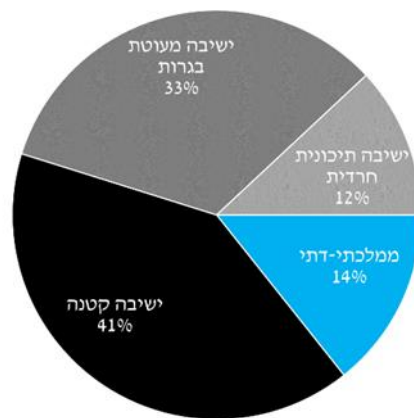

בוגרי הזרם החרדי בממ"ח
נוטים הרבה יותר
מהתלמידים בחינוך החרדי
שאינו ממ"ח לפנות ללימודים
בישיבות תיכוניות חרדיות

זרם חרדי בממ"ח (ללא חב"ד וחרד"ל)

ממ"ח

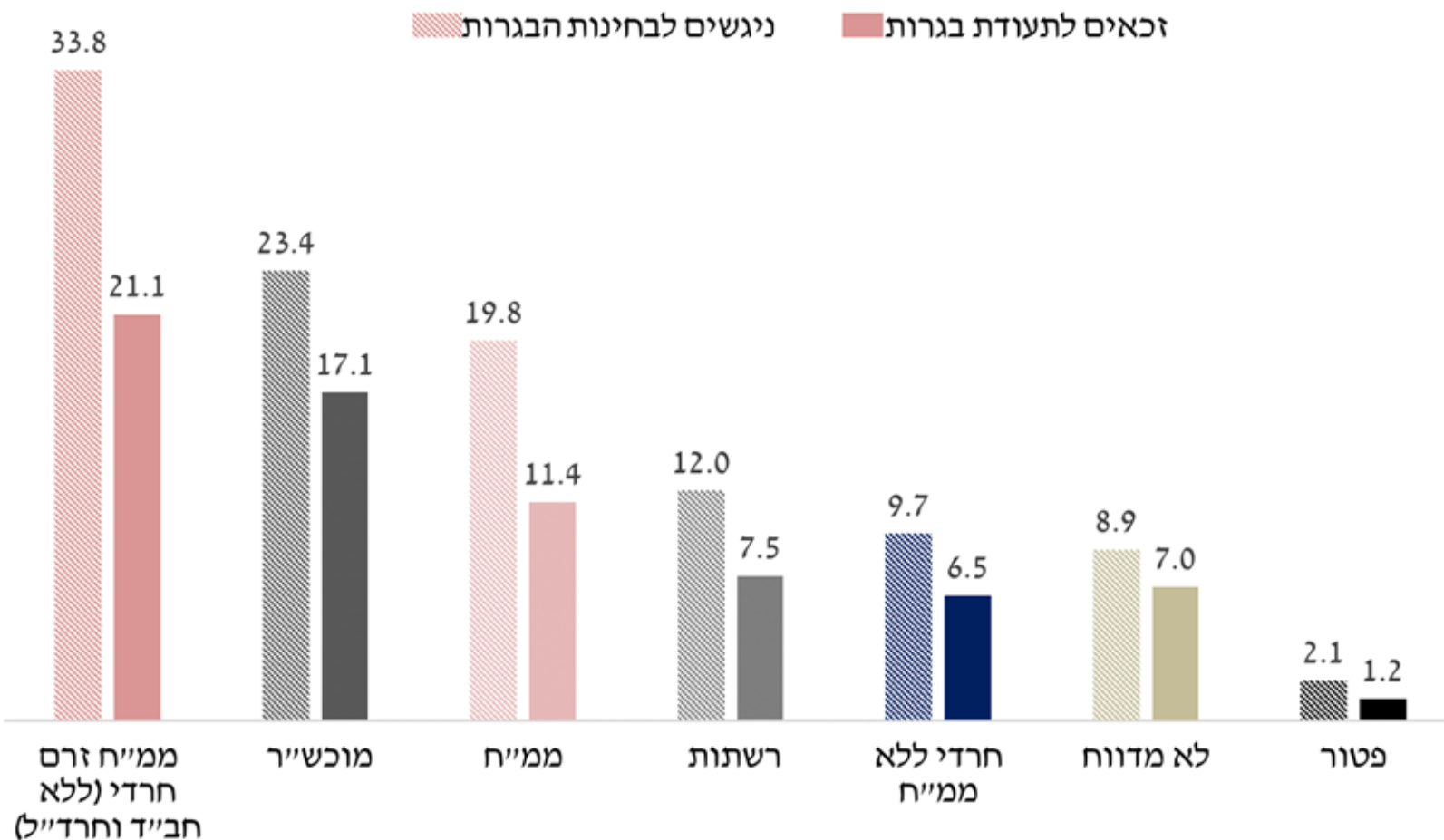
שיעורי התלמידים-בנים הניגשים לבחינות בגרות

המועצה הלאומית לכלכלה
משרד ראש הממשלה

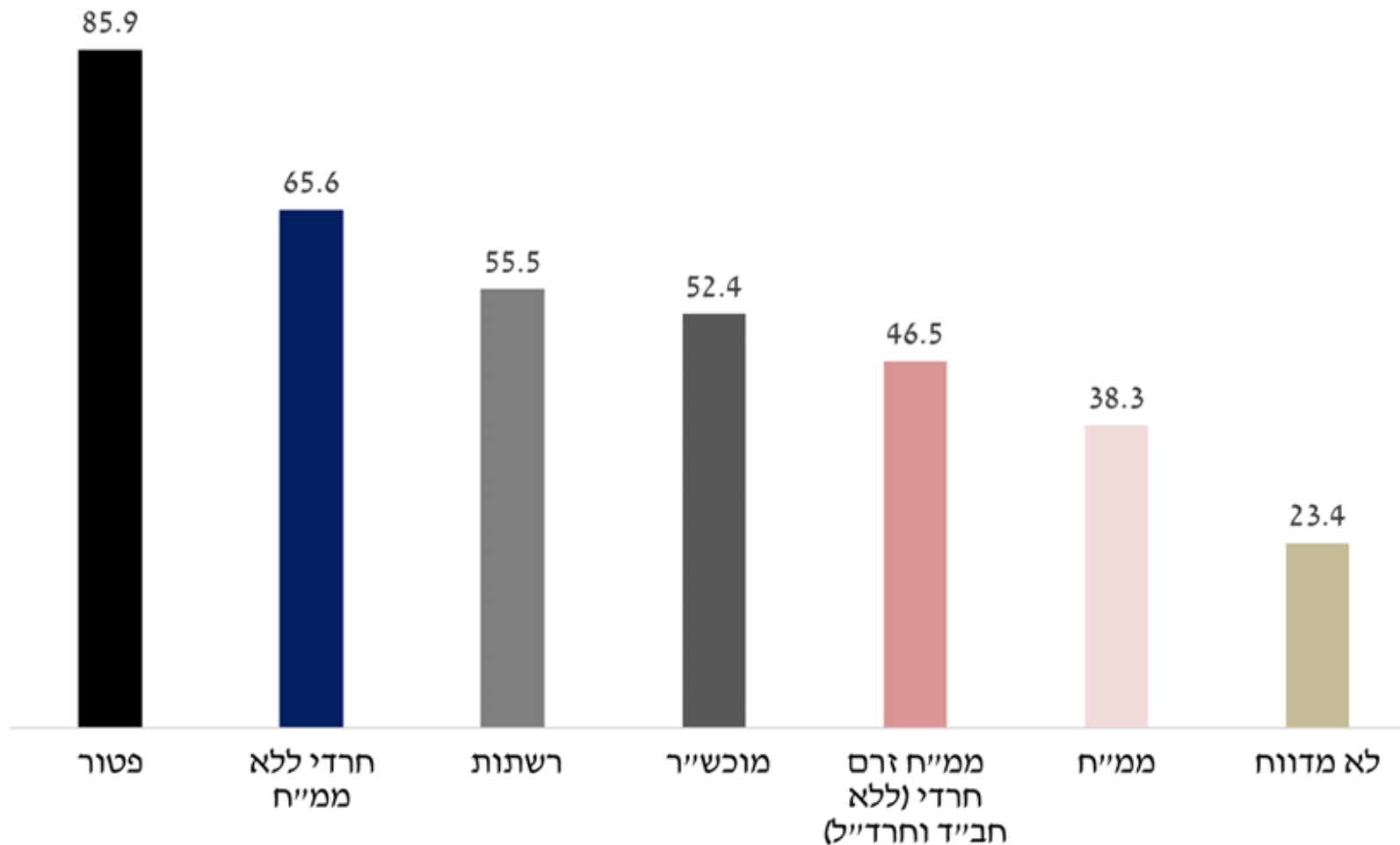

והזכאים לתעודת בגרות, לפי סוג החינוך בכיתה ח', 2021 (%)

שיעורי בוגרי הזרם החרדי בממ"ח הניגשים לבחינות הבגרות והזכאים לתעודת בגרות גבוהים מאלו של בוגרי החינוך החרדי שאינו ממ"ח

שיעור הלומדים בישיבה גדולה לפי סוג החינוך בכיתה ח', (%) 2021

שיעור בוגרי הזרם החרדי בממ"ח המגיעים לישיבה גדולה נמוך מזה של בוגרי החינוך שאינו ממ"ח

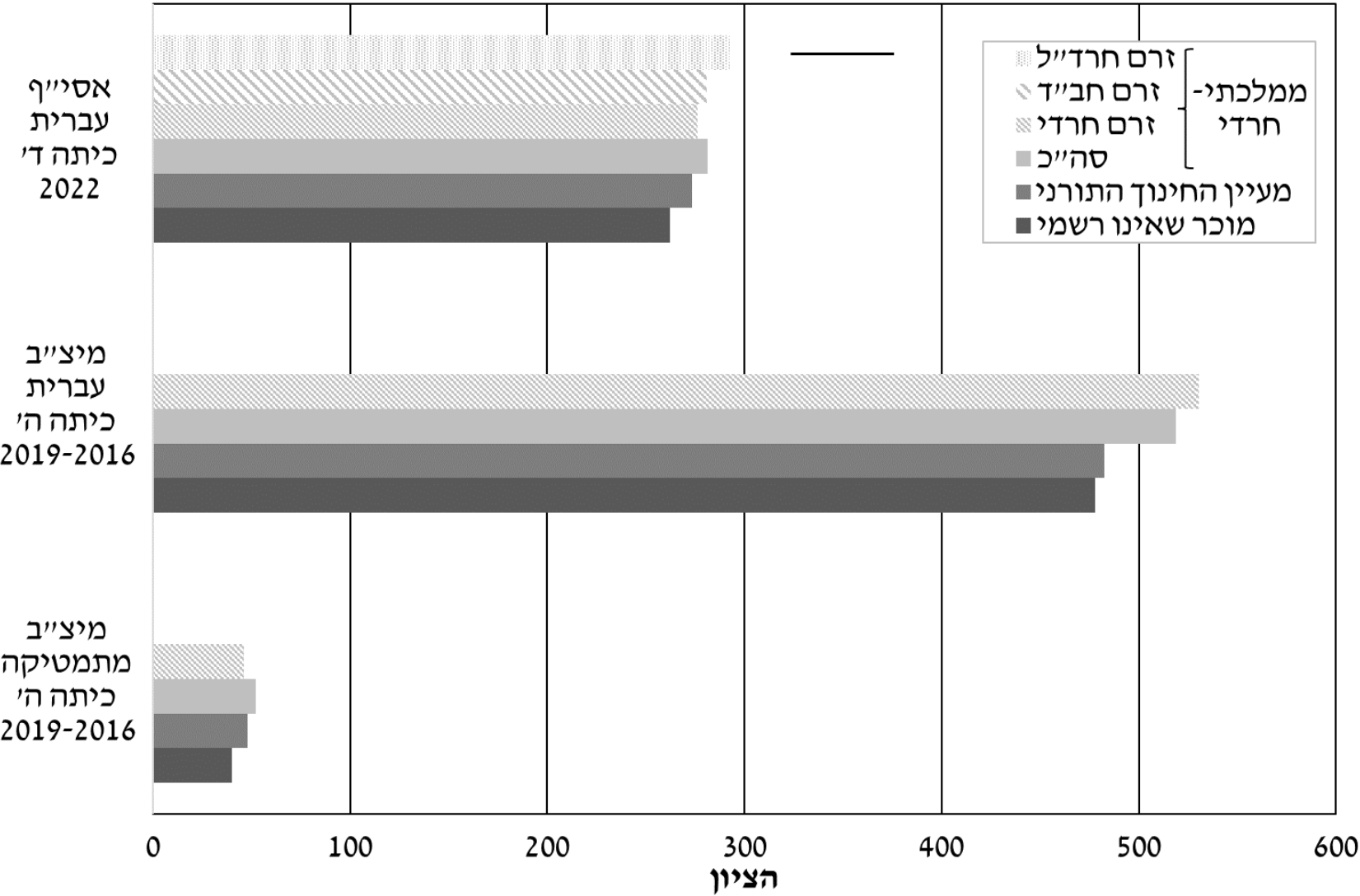

ממצאים

הישגי התלמידים במבחני המיצ"ב והאסי"ף

הציונים במבחני הערכה חיצוניים בעברית ובמתמטיקה של תלמידי- בנים בחינוך החרדי היסודי לפי מקצוע, סוג חינוך וזרם בממ"ח

הציונים של תלמידי הממ"ח
גבוהים במקצת מאלו של
התלמידים בחינוך החרדי
האחר, אך הפער אינו מובהק
סטטיסטית

תוצאות אמידות של ההבדלים בציונים במבחני המיצ"ב והאסי"ף בין תלמידים-בנים בממ"ח לאלו בחינוך החרדי האחר לפי מקצוע

מתמטיקה	עברית		
	מיצ"ב (כיתה ה')	אסי"ף (כיתה ד')	
2019–2016	2022	2019–2016	
(3)	(2)	(1)	
-0.311	-1.861	18.718*	ממ"ח
-9.583***	-14.313**	-6.108	מוכר שאינו רשמי
V	V	V	משתנים מפקחים
V		V	שנת בחינה
1,750	3,283	2,375	מספר תצפיות
111	434	159	מזה : ממ"ח
0.141	0.091	0.130	Adjusted R ²
44.7	271.8	483.2	ממוצע משתנה התוצאה

הציון של תלמידי הממ"ח במיצ"ב בעברית גבוה בכ-0.2 סטיית תקן מזה של תלמידי מעיין החינוך התורני, אך לא שונה באסי"ף בעברית ובמיצ"ב במתמטיקה

בכל המבחנים הציונים של תלמידי הממ"ח גבוהים מאלו של תלמידי המוכש"ר

ממצאים

השכלת המורים

התפלגות התעודה/התואר הגבוה ביותר של המורים הגברים בחינוך החרדי היסודי לבנים לפי סוג חינוך, 2021 (%)

ממ"ח		חרדי (ללא ממ"ח)			
זרם חרדי	סה"כ	סה"כ	מוכש"ר	רשתות	
19	14	22	25	21	פחות מתעודת בגרות
	3	1	3	1	תעודת בגרות
27	24	53	43	56	תעודה על-תיכונית לא אקדמית
54	59	23	29	22	תואר אקדמי
35	34	15	19	14	תואר ראשון
19	25	8	10	8	תואר שני או שלישי

שיעור המורים
האקדמאים בממ"ח
ובזרם החרדי בו גבוהים
בהרבה מהשיעור בחינוך
החרדי שאינו ממ"ח

סיכום

סיכום

- ◀ בשנת הלימודים תשע"ד (2013/14) הקים משרד החינוך את החינוך הממלכתי-חרדי (ממ"ח) בו נהוגים אותם כללים כמו בחינוך הממלכתי.
- ◀ בשנת 2022 למדו בממ"ח כ-4% מהתלמידים בחינוך החרדי היסודי.
- ◀ ניתן לחלק את בתי הספר בממ"ח לשלושה זרמים: חרדי, חב"ד וחרדי-לאומי, כאשר בשני הראשונים לומדים כארבע חמישיות מהתלמידים.
- ◀ ממצאי המחקר מלמדים שהמאפיינים של התלמידים בזרם החרדי בממ"ח שונים במקצת מאלו של התלמידים בחינוך החרדי האחר: הוריהם, אחיהם ואחיותיהם הבוגרים רכשו פחות השכלה תורנית ויותר השכלה לא-תורנית, שיעור התעסוקה של האבות גבוה יותר אך ההכנסה המשפחתית מעבודה דומה, וכך גם מספר הילדים. תוצאות אמידות של הסיכוי ללמוד בממ"ח עולות בקנה אחד עם הסטטיסטיקה התיאורית.
- ◀ כ-28% מהתלמידים הנכנסים לזרם החרדי בממ"ח בכיתה א' הגיעו מגני ילדים של הממ"ח, ולכן אפשר שהרחבת מספר הגנים הללו תוביל בסופו של דבר לגידול בהיקף התלמידים בחינוך היסודי בממ"ח.
- ◀ כ-51% מהתלמידים הנכנסים לזרם החרדי בממ"ח בכיתה א', וכ-85% מהמצטרפים אליו מאוחר יותר, למדו קודם לכן בחינוך החרדי (שאינו ממ"ח), עובדה המעידה שהממ"ח חלופי לחינוך החרדי האחר.

סיכום – המשך

- כ-24% מבוגרי הזרם החרדי היסודי הממ"ח פונים לישיבות תיכוניות חרדיות, לעומת כ-2% בחינוך החרדי האחר.
- כ-34% מבוגרי הזרם החרדי הממ"ח ניגשים לבחינות הבגרות וכ-21% זכאים לתעודת בגרות, פי שלושה מהשיעורים אצל בוגרי החינוך החרדי היסודי שאינו ממ"ח.
- כ-66% (46% לעומת 66%, בהתאמה). בוגרי הזרם החרדי בממ"ח מגיעים בשיעורים נמוכים בהרבה לישיבות גדולות חרדיות.
- כ-0.2 סטיית תקן מזה של תלמידי מעיין החינוך אמידות מלמדות שהציון של תלמידי הממ"ח במבחני המיצ"ב בעברית היה גבוה בכ-0.2 סטיית תקן מזה של תלמידי מעיין החינוך התורני, אך לא שונים במבחני האסי"ף בעברית והמיצ"ב במתמטיקה. בכל המבחנים הציונים של תלמידי הממ"ח היו גבוהים מאלו של תלמידי המוכש"ר.
- כ-59% מהמורים הגברים בממ"ח בעלי תואר אקדמי לעומת כ-23% בחינוך החרדי היסודי האחר.
- כ- בעוד מספר שנים ניתן יהיה לבחון את המשך דרכם של בוגרי הממ"ח לאחר העשור השני לחייהם, לרבות רכישת השכלה על-תיכונית, השתלבות בשוק העבודה ודפוסי נישואין וילודה.

סיכום – המשך

- ◀ הממצאים מצביעים אפוא שהתלמידים בבתי ספר ממ"ח הם ברובם המכריע חרדים, והיו לומדים כנראה בחינוך החרדי האחר אלמלא הוקם הממ"ח.
- ◀ בוגרי הממ"ח פונים למערכות חינוך המקנות להם יותר מיומנויות הנדרשות גם בשוק העבודה, וכך כנראה משתפר כושר השתכרותם וגדלים סיכוייהם להשתלב ביתר הצלחה במשק ובחברה.
- ◀ הסרת החסמים הקיימים להגדלת הממ"ח, לרבות התנגדות רשויות מקומיות לפתיחת בתי ספר כאלו, צפויה כנראה להוביל לעלייה משמעותית במספר התלמידים בממ"ח, שכן קיימים ציבורים רחבים גדולים בחברה החרדית המצדדים בהרחבת לימודי הליבה בבתי הספר היסודיים.
- ◀ יש מקום לשקול שינויי חקיקה שיאפשרו הקמת בתי ספר ממ"ח גם ברשויות מקומיות המתנגדות לכך והגדלת התמריצים הכספיים להקמתם בכל רחבי הארץ.

המועצה הלאומית לכלכלה
משרד ראש הממשלה

תודה רבה
